

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ПРАКТИЧНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ

Барановська Олена Володимирівна,
к.п.н., старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

Вступ. Сучасна профільна середня освіта має стати ключовим етапом у формуванні компетентного та конкурентоспроможного випускника, готового до подальшого професійного самовизначення та навчання впродовж життя. В умовах швидких соціально-економічних змін виникає необхідність переосмислення підходів до організації освітнього процесу, що передбачає реалізацію дидактичного потенціалу профільного навчання через індивідуалізацію, цифровізацію та практичну орієнтованість.

Мета роботи. Визначення та обґрунтування дидактичного потенціалу профільної середньої освіти через аналіз індивідуалізації навчання, цифровізації освітнього процесу та практичної орієнтованості навчального змісту.

Матеріали та методи. Теоретичний аналіз філософської, психологічної та педагогічної наукової літератури, досвіду роботи педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів України; узагальнення даних.

Результати та обговорення. Розроблення сучасної моделі профільного навчання у вітчизняній освіті відповідає ключовим світовим тенденціям щодо пошуку ефективних моделей його реалізації. Модернізація та оптимізація цього процесу сприятиме не лише підвищенню якості освіти, а й формуванню особистості, здатної до професійного самовизначення, творчого мислення та активної громадянської позиції в умовах демократичного суспільства.

В запропонованій моделі в рамках реформування профільної освіти зазначається адаптивний період (10 клас, перший рік навчання), за якого

учнівство має час і можливість компенсувати освітні прогалини, відновити забутий навчальний матеріал, закінчити загальну підготовку та остаточно визначитися з профілем навчання.

Це дасть можливість зосередитися на профільних навчальних предметах (інтегрованих курсах) на поглибленому рівні та предметах (курсах) «вільного вибору», не пов'язаних із обраним профілем (в контексті інших соціальних сфер, у зв'язку з іншими науками).

Останні два роки навчання в старшій школі (11–12 класи) спрямовані на поглиблене вивчення обраної спеціалізації або кількох напрямів, що відповідають інтересам і професійним намірам учнів. У цей період формується базова професійна компетентність, яка стане основою для подальшого навчання, самореалізації та успішної кар'єри в динамічному професійному середовищі [1–2].

Ефективна організація профільного навчання вимагає поєднання сучасних підходів, які забезпечують якісну підготовку учнів до подальшого професійного та освітнього шляху.

У цьому контексті можна виокремити різні аспекти розвитку профільної освіти, проте в даній роботі ми зосереджуємо увагу на індивідуалізації, що сприяє персоналізованому розвитку кожного учня, цифровізації, яка розширює можливості доступу до знань і сучасних методів навчання, а також практичній орієнтованості, що дозволяє застосовувати отримані знання у реальних умовах [3–4]. Аналіз цих складових дає змогу оцінити їхній вплив на якість і результативність профільної освіти.

Індивідуалізація навчання в профільній школі передбачає створення умов для розвитку кожного учня відповідно до його здібностей, інтересів і професійних прагнень [5–6].

Ключовим елементом цього підходу є створення індивідуальної освітньої траєкторії, яка враховує не лише навчальні досягнення, а й особистісні особливості та кар'єрні амбіції учня. Завдяки гнучкій структурі профільного навчання учні можуть обирати оптимальні предметні комбінації, рівень

складності дисциплін і методи навчання, що сприяє ефективному засвоєнню знань і формуванню необхідних компетентностей. В українських навчальних закладах активно впроваджуються різні варіанти індивідуалізації навчання в профільній школі.

Наприклад, в Комунальному закладі «Василівський ліцей «Сузір'я» Василівської міської ради Запорізької області» здійснюється *персоніфікація освітнього маршруту в рамках профільної освіти* (через самостійно розроблену освітню програму; навчальний план та персоніфікований освітній маршрут; власну цифрову освітню платформу).

Таким чином, індивідуалізація навчання в профільній школі через персоналізовані освітні траєкторії та якісне кар'єрне консультування допоможе підготовці компетентних, конкурентоспроможних і впевнених випускників, готових до викликів сучасного суспільства.

Цифровізація в профільному навчанні є ключовим чинником у підготовці учнів до життя в умовах сучасного інформаційного суспільства. Застосування сучасних технологій у професійно орієнтованому навчанні сприяє розвитку в учнів гнучкості у використанні різноманітних ресурсів для отримання та оброблення інформації [7–9].

Завдяки цифровим платформам, симуляціям, імерсивним технологіям та інструментам для дистанційного навчання, учні можуть отримувати доступ до актуальних матеріалів, взаємодіяти з експертами та однолітками, що значно розширює їхні можливості для розвитку та адаптації до вимог ринку праці. Важливою є також роль цифрових технологій у підтримці індивідуалізованого підходу до навчання: учні можуть навчатися у зручному для них темпі, використовувати персоналізовані навчальні траєкторії, що сприяє кращій підготовці до інтеграції у професійне середовище, де цифрові навички є необхідністю для успішної кар'єри [10–11]. Деякі українські навчальні заклади самостійно розробляють власні цифрові платформи.

Практично орієнтоване навчання в профільній освіті є важливим етапом підготовки учнів до реальних умов професійного середовища. Відмова від суто

теоретичних моделей навчання на користь інтеграції практичних занять дозволяє учням не лише оволодіти знаннями, а й здобути конкретні вміння, які вони зможуть безпосередньо застосувати в професійному житті [12]. Це може бути реалізовано через різні форми навчання, такі як практики, стажування, проектна діяльність, участь у реальних кейсах.

Такий підхід формує у учнів розуміння специфіки майбутньої професії, розвиває їхні практичні навички, а також готує до роботи в команді та адаптації до змінних умов праці.

Знання, здобуті під час теоретичних уроків, отримують реальне застосування в контексті професійних завдань, що дозволяє випускникам швидше адаптуватися до вимог роботодавців. Крім того, таке навчання підвищує мотивацію учнів, оскільки вони бачать практичну користь від здобутих знань і готові до професійних викликів.

Практична орієнтованість також сприяє розвитку в учнів критичного мислення, вміння вирішувати проблеми та здійснювати прийняття рішень, що є важливими навичками для успішної кар'єри в будь-якій галузі. В багатьох європейських країнах ліцеї та професійні школи активно взаємодіють з компаніями для організації практики, стажувань, а також для оновлення навчальних програм, що відповідають вимогам ринку праці [13].

У деяких країнах (наприклад, у Німеччині та Швейцарії) система дуальної освіти дозволяє учням поєднувати теоретичне навчання, отримане в ліцеї з практичною роботою на підприємствах. Це дає їм змогу вивчати професії, отримуючи безпосередній досвід і водночас бути забезпеченими робочими місцями після закінчення навчання.

Українські навчальні заклади розвиваються в рамках такої співпраці: спільні проекти, конкурси та інші ініціативи з роботодавцями дозволяють створити реальні умови для підготовки випускників до актуальних вимог бізнесу, сприяють розвитку гнучких, адаптивних фахівців, здатних швидко реагувати на зміни в професійних сферах та успішно інтегруватися в робоче середовище.

Так, в Одеському економічному ліцеї одеської міської ради здійснюється співпраця з Одеським національним економічним університетом, Одеською Політехнікою, Одеським медичним університетом, Одеським аграрним університетом, Одеською національною юридичною академією.

Відносно новим напрямком для української освіти є *кар'єрне консультування*, яке націлене на допомогу старшокласникам усвідомити свої професійні можливості, оцінити перспективи вибору спеціальності та ознайомитися з актуальними тенденціями ринку праці (профорієнтаційні тестування, індивідуальні зустрічі з фахівцями, інтеграція кар'єрних модулів у навчальні програми та співпрацю з роботодавцями).

У *європейських ліцеях* кар'єрне консультування включає індивідуальні та групові консультації, профорієнтаційні тестування, зустрічі з представниками університетів і роботодавцями, стажування та тьюторський супровід.

Наведені підходи націлені на забезпечення усвідомленого вибору старшокласниками свого професійного шляху, підвищення їхньої мотивації та формування відповідальності за власне майбутнє.

Висновки.

Визначення та обґрунтування дидактичного потенціалу профільної середньої освіти через аналіз індивідуалізації навчання, цифровізації освітнього процесу та практичної орієнтованості навчального змісту дозволяє зробити висновок про те, що ці складові є основними елементами для підвищення ефективності навчання та підготовки учнів до реальних викликів професійного життя.

Поєднання цих аспектів в межах профільної освіти дозволяє створити комплексний підхід до підготовки учнів, що відповідає вимогам часу та ринку праці.

Завдяки цьому випускники можуть бути більш підготовленими до професійних викликів, здатними адаптуватися до змінних умов та ефективно використовувати свої знання і навички в реальному світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї). Наказ Міністерства освіти і науки України (2024). URL: [6707d8e859464499201950.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6707d8e859464499201950)

2. Барановська О. Формування готовності старшокласників до здійснення життєвого вибору. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XVII: Подолання кризових ситуацій у науці та освіті / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. С. 65–68. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742909>

3. Барановська О. В. Розвиток дидактичної системи профільної середньої освіти України: модель сучасного випускника. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 12: Виклики та можливості науки та освіти у контексті сучасних трендів [колективна монографія] / [Наукова редакція: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. С. 14–25. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743221>

4. Барановська О. В. Складові готовності випускника старшої школи до здійснення життєвого вибору / Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 29-30 жовтня 2024 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова, доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ: Педагогічна думка, 2025. С. 55–60.

5. Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти / [авт. кол.: О. М. Топузов, О. В. Малихін, Н. О. Арістова, С. В. Алексеєва, Р. А. Попов, О. В. Барановська, Л. В. Шелестова]; за наук. ред. д. пед. н., проф. О. В. Малихіна. [Електронне видання]. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. – 1099 с. С. 446–572. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743967>

6. Baranovska O. The didactic system of profile studies in senior school: the path to self-determination of the individual // Perspectives of contemporary science:

theory and practice. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2024. Pp. 419–425. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740191>

7. Малихін, О., Арістова, Н., Ліпчевська, І. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*, (4), 2024. С. 57–64. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64>

8. Алексеєнко Т., Петрук О., Барановська О., Ліпчевська І., Павлова Т. *Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у базовій середній освіті*. К.: Інститут педагогіки НАПН України, 2024. 52 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744565>

9. Барановська, О. Дидактичні функції шкільного підручника у формуванні читацької компетентності старшокласників як чинник успішної самореалізації в сучасному суспільстві. *Проблеми сучасного підручника*, (33), 2024. С. 6–22. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-33-6-22> URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744489>

10. Барановська О. В., Косянчук С. В., Трубачева С. Е., Черноус О. В. Дидактичний контекст та особливості реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання / *Polish Science Journal*. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2018. – Issue 3. P. 62–72.

11. Барановська О. В. Педагогічні технології профільного навчання: варіативність та особливості в умовах нової української школи / *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка* : зб. наук. праць [ред. кол.; гол. ред. Л. М. Рибалко]. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. Вип. 3. С. 67–75.

12. Барановська О. В. Профільна освіта: навчання для майбутнього. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2024: інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі : збірник матеріалів VIII Міжнар. наук. конф. (Київ, 30 трав. 2024 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України [за заг. ред. О.І. Локшиної]. Київ-Дрогобич : ТзОВ "Трек-ЛТД", 2024. – 367 с. С. 97–101. DOI:

<https://doi.org/10.32405/978-617-7990-72-6-2024-367> ISBN 978-617-7990-72-6

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742458>

13. Baranovska Olena, Trubacheva Svitlana, Kosianchuk Serhiy, the development of professionally oriented competences of upper secondary school pupils: curricular aspect / Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții „Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare”, Conf. Șt. Intern. (2018; Chișinău). Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare: Materialele Conf. Șt. Intern., 7-8 decembrie 2018, Chișinău / coord. șt.: Lilia Pogolșa, Nicolae Bucun; col de red.: XXX [et al.]. Ch.: IȘE („Lyceum”), 2018. P. 452–457.